

kamenných blocích. Z horní části Osecké naučné stezky stojí za zmínku velké zimoviště netopýrů ve staré štole na stříbro. V rozsáhlém systému středověkých štol žije 15 druhů netopýrů (Bárta 1964–1974), např. netopýr Brandtův (*Myotis brandtii*), netopýr tmavý (*M. nigricans*), netopýr severní (*Eptesicus nilssonii*) a vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*).

Geologicky zajímavá je i vrása — skalní útvar o výšce asi 8 m a šířce přibližně 25 m s viditelnou strukturou ležaté vrásky v krystalických břidlicích. V horních partiích naučné stezky dojdeme do Přírodní rezervace Vlčí důl se starými bukovými porosty pralesního charakteru. Lesnické zásahy jsou zde minimální, a je tak ponechán přirozený vývoj bukového lesa, který poskytuje útočiště mnoha živočichům. Hnízdí tu např. čáp černý (*Ciconia nigra*), setkáme se tu s jezevcem lesním (*Meles meles*), plchem velkým (*Glis glis*) a po dešti není výjimkou setkání s krásným exemplářem mloka skvrnitého (*Salaman-*

dra salamandra), který obývá kořenové dutiny starých buků. Larvy tohoto obojživelníka se vyvíjejí v zatopených štolách.

Turistickou atrakcí stezky je největší hradní zřícenina v Čechách, hrad Osek nazvaný podle tehdejších zvyklostí Riesenburg (Rýzmburk) — obří hrad. Byl zbudován kolem r. 1250 dvorním maršálkem Václava I. Borešem z Oseka, který byl příslušníkem rodu Hradišiců, jednoho z nejstarších panských rodů v Čechách.

Hrad je považován za jeden z nejrozsáhlejších v Čechách. Býval asi 250 m dlouhý a 60 až 95 m široký. Dnes je z něj rozsáhlá zřícenina zarostlá stromy a kvůli narušené statice a padajícím kamenům z hradních zdí je veřejnosti uzavřen. V současné době se intenzivně jedná o obnovu a zpřístupnění této jedinečné památky.

Okruh osecké naučné stezky je obecně jen málo doceněn. Jde o rozsáhlý komplex památek kulturního významu, ale především o území s nebyvalou přírodní a naučnou hodnotou.

Na trase jsou tři památné stromy a tři chráněná území. Přírodní památka Salesiova výšina, přírodní památka Vrása a Přírodní rezervace Vlčí důl. Osecké naučné stezce chybí bohužel dostatečná propagace. Nedávné plošné mapování NATURA 2000 vyznělo pro tuto oblast Krušných hor velmi pozitivně. Znovuobjeveno bylo několik druhů rostlin, které se považovaly za zmizelé. Potvrdila se též jedinečnost svahových bučin a náhorních rašeliníšť. Jde patrně o vůbec nejdelší pás bukových lesů na území ČR a krušnohorské bučiny se tak právem počítají mezi tzv. lesy evropského dědictví. Vyhlášením přírodního parku Krušnohorské bučiny, o němž se v současné době jedná, by měla vzniknout síť cenných pásů přirozených podhorských bukových lesů.

Pozn.red.: O autorovi blíže v článku k výstavě pořádané v knihkupectví Academia v Praze — Živa 2004, 3: XXXVI.

Zoo nebo vězení?

Ivan H. Tuf

Na stránkách Živy se před nějakou dobou objevovaly články (Živa 1999–2001) přibližující, kde ve světě je možno a záhodno navštívit zajímavou zoologickou zahradu. Popisované zoo měly jedno dosud společné. Poskytovaly jednak dostatečný komfort pro zvířata a také zajímavý a příjemný zážitek návštěvníkovi. Bohužel však ne všechna tato zařízení opravdu dostatečně pečují o své svěřence. Z některých může přičítat (znalý západního standardu) odcházet značně otřesen. Počátkem r. 2001

jsem měl možnost navštívit dvě zoologické zahrady na indonéském ostrově Sumatra, které jsou obrazem spíše odvrácené strany chovu zvířat v zajetí.

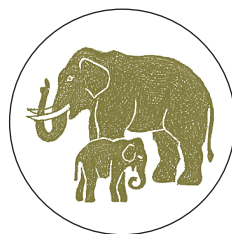
Zoo v Medanu

První z nich — Pembangunan Kodya Medan — najdeme v hlavním městě Sumatry, Medanu. Je poměrně malá, podle materiálů zveřejněných v lednu 2000 chovala 87 druhů zvířat, nicméně o rok

později jsme viděli v expozici asi tak polovinu. Prohlédnout si můžeme několik druhů ptáků, např. běžné holuby zelenokřídle (*Chalcophaps indica*) obývající oblast od Indie po Tichomoří. Nejvíce slyšet byl křik luňáků brahmínských (*Haliastur indus*), které jsme předtím viděli lovit ryby asi na 100 km vzdáleném jezeře Toba. Náš zájem vzbudila skupinka vzácných marabu indomalajských (*Leptoptilos javanicus*) či podobně vzácný pelikán skvrnozobý (*Pelecanus philippensis*). Plazi byli zastoupeni krokodýlem mořským (*Crocodylus porosus*) a tomistomou úzkohlavou (*Tomistoma schlegelii*), krajtou tmavou (*Python molurus bivittatus*) a dvěma druhy želv. Kromě běžných opic, jako jsou gibbon lar (*Hylobates lar*), makak jávský (*Macaca fascicularis*) či makak vepří (*M. nemestrina*), bylo možno spatřit také vzácné orangutany (*Pongo pygmaeus*) či gibony unka (*H. agilis*), dále nepřehlédnutelného slona indického (*Elephas maximus*), medvědy malajské (*Helarctos malayanus*), tygra sumaterského (*Panthera tigris sumatrae*), tapíry čabrákové (*Tapirus indicus*), ale i ovce, dikobrazy či jeleny. Většina zvířat však byla bohužel bez popisu, nebo jen s uvedením indonéského názvu (který je většinou společný několika podobným druhům).

Nejvíce nás zarazil výběh orangutanů. Dvě odrostlejší mláďata jsme viděli ve velkém výběhu, kde byl pouze jeden uschlý strom a betonová socha klokana. Stín vrhala pouze boční zeď, a proto si u mladí orangutani hráli v příkopu. Tam však na ně návštěvníci moc neviděli, tak přišel ošetřovatel a naznačil hod kamenem, čímž vyhnal obě mláďata na sluneční výheň. Strach mladých orangutanů byl nefalšovaný. Kromě přinejmenším podivného chování nás zarazila i absolutní nevhodnost ubytování pro tato největší stromová zvířata.

Budova akvária v zoo v Bukittinggi je sice napohled celkem pěkná, nicméně nepřítomnost oken je uvnitř cítelná. Jelikož akvária nebyla osvětlena, jediným zdrojem světla byly sluneční paprsky pronikající otevřenými dveřmi

Pobled na tohoto orangutana (*Pongo pygmaeus*), jednoho z nejobroženějších druhů primátů, byl pro nás obzvláště smutný, zvláště když jsme týden předtím sledovali orangutany ve volné přírodě. Zoo v Bukittinggi (nahoře) ♦ Tapíři čabrakoví (*Tapirus indicus*) tráví den ve stínu, protože jde o pralesní zvířata citlivá na přímé slunce. Je to druh ohrožený vyhynutím, v zoologických zabradách je chovaný jen zřídka. Zoo v Medanu (dole)

Zoo v Bukittinggi

Druhou zoo — Taman Margasatwa dan Budaya Kinantan — jsme navštívili pod rovníkem ve městě Bukittinggi. Vstup je impozantní — přes most spojující pevnost Fort de Kock s prostorem vlastní zoologické zahrady na protějším kopci. Zoo je pozůstatkem po holandské koloniální správě, i když betonové klece svědčí o pozdějších rekonstrukcích. K vidění je středně velká kolekce převážně indonéské fauny (údajně 99 druhů). Hned u vchodu jsou hustě mřížované klece se siamangy (*Hylobates syndactylus*). Za nimi je větší sbírka kurových ptáků zastoupená nesčetnými plemeny kura domácího, obývanými dřívou většinou voliér. Dále se prochází mezi klecemi s několika druhy místních primátů, včetně orangutanů, bazénu s krokodýlem a voliérami s dravci a dvojzoborožci velkými (*Bucerus rhino-*

ceros). Několik výběhů velmi vzdálených přírodním podmínkám obývali kasuáři přílbovní (*Casuarus casuarus*), medvědi malajští (*Helarctos malayanus*), v dalším byli společně klokani a králíci (zřejmě expozice australské fauny). Pro Evropana dosti paradoxně vypadala velká voliéra, v níž bylo jednak několik holubů, známých nám z každého našeho města, ale také klíčka velikosti přibližně televizoru, ve které spal outloň. Architektonicky zajímavě řešená byla budova akvária (viz obr.), bohužel téměř bez osvětlení umožňujícího návštěvníkovi prohlédnout si nepočetné ryby v zakalené vodě. Celkovou kolekci doplňovaly ještě výběhy se slony, s varany komodskými (*Varanus komodoensis*), lvem a kopytníky. Estetické utváření výběhů zřejmě vzniklo svěpomocí — zadní stěnu voliéry s pelikány např. zdobila kresba lva odpočívajícího ve stínu banánovníku a sledujícího prchající klokany. Kvalita klecí a výběhů byla velmi špatná — klece špinavé, bez vnitřního zařízení, potažené další jednou až dvěma vrstvami pletiva. Ve většině klecí jsme neviděli zbytky potravy, dokonce i nádrže na vodu byly prázdné. Podle očních nemocí, vylámaných zubů a také podle řídkých krvavých exkrementů medvěďů lze usuzovat na nepřilžitý dobrý zdravotní stav zvířat. Bazén s krokodýlem mořským připomínal spíše velkou odpadkovou jámu s hničící

Luňák brahmínský (*Haliastur indus*) žije v okolí vodních ploch a živí se převážně rybami. Zoo v Medanu (nahoře). Snímky I. H. Tufa, není-li uvedeno jinak ♦ Krokodýl mořský (*Crocodylus porosus*) je typickým příkladem pravého účelu mříží a pletiva — v tomto případě zde nejsou zjevně kvůli bezpečnosti lidí, jako spíše samotného krokodýla. Zřejmě nepatří v Indonésii mezi oblíbená zvířata. Zoo v Bukittinggi (dole). Foto T. Grim

vodou (viz obr.). Zřejmě tito plazi nepatří v Indonésii mezi oblíbené.

Expozici doplňovala obrovská vitrina přeplněná vycpaninami (možná bývalých chovanců). Dominovala skupinka tygrů a lvů s vycpaným sádrovým chrupem (povšimli jsme si i ustřížených vousů a drápů), ovšem nechyběli ani orangutani, zebry, slůně a celá řada dalších, pohříchu špatně vycpaných zvířat. Lze bez nadsázky říci, že více druhů bylo možno vidět v této vitrině než v klecích či výběžích.

Zdáleka se nepovažují za zastánce rušení zoologických zahrad. Naopak se domnívám, že hrají nezastupitelnou roli při vytváření pozitivního vztahu člověka k přírodě a zvířatům zvláště. Ba co více, přímo vytváření pocitu sounáležitosti s přírodou. Kde jinde se můžeme se zvířetem skutečně seznámit? Nicméně máme právo držet zvířata v zajetí, i když pro ně nejsme schopni vytvořit adekvátní prostředí?